Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

PRØVEN

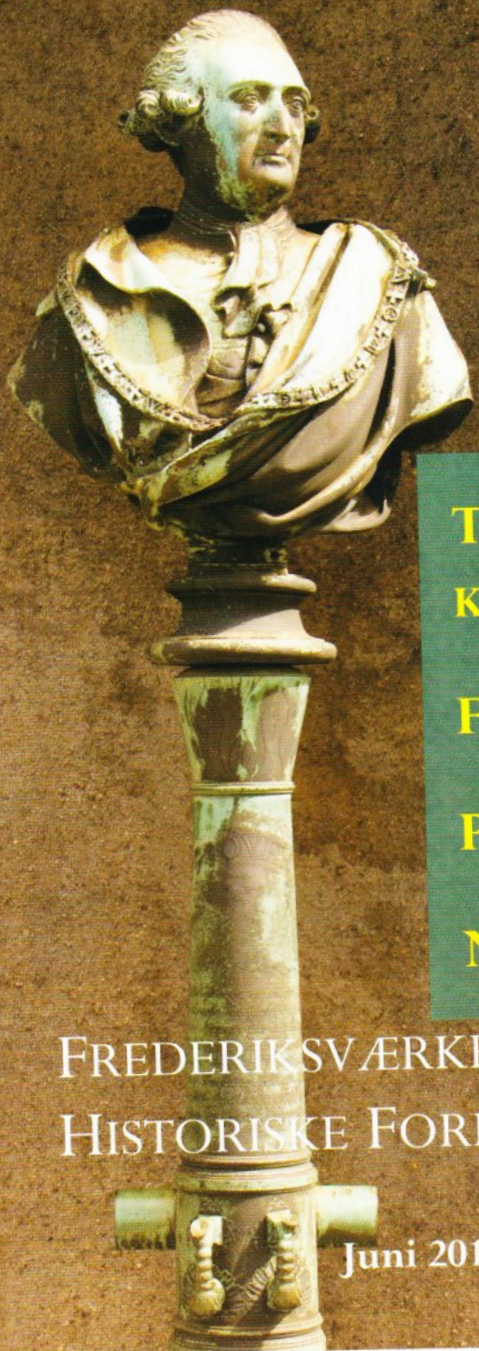

TYSKERPIGER - I KRIG OG KÆRLIGHED

FORMANDEN HAR ORDET

PERSONDATA

NEKROLOGER

FREDERIKSVÆRKEGNENS HISTORISKE FORENING

Juni 2018 - 15. årgang, nr. 60

Foreningen

Formand
Henning Petersen
Hejrestien 6
3310 Ølsted
Tlf. 5143 0551
formand@frvhistorie.dk

Næstformand
Peter Ahlburg
Karlsgavevej 48
3300 Frederiksværk
Tlf. 4777 0146
sekretaer@frvhistorie.dk

Kasserer
Gunnar Midtiby
Frydsvej 8
3300 Frederiksværk
Tlf. 2346 6008
kasserer@frvhistorie.dk

Bestyrelsesmedlemmer
Carl Jensen
St. Havelsevej 92
3310 Ølsted
Tlf. 4774 9335

Jytte Bloch-Kelsen
Lynghøjvej 24
3390 Hundested
Tlf. 4581 9695
jytte-bloch-kelsen@privat.dk

Erik Kragh
Gl. Møllevej 7
3300 Frederiksværk
Holth.Kragh@outlook.com

Christian Jacobsen
Skovbakkevej 94
3300 Frederiksværk
Tlf. 4035 4249
hjorthen2007@hotmail.com

Suppleanter
Wilhelm Stege
Allégade 9
3300 Frederiksværk
Tlf. 4035 4249
stegestrandvejen@live.dk

Niels Willumsen
Store Havelsevej 26
3310 Ølsted
Tlf. 2620 4431
njwillumsen@gmail.com

Kontingent

Personligt medlemskab	150,- kr.
Husstandsmedlemskab	225,- kr.
Firmaer og institutioner	500,- kr.
Firmaer (under 6 ansatte)	250,- kr.

Det er nemmest for foreningen, hvis man indbetaler via netbank:
Reg.nr. 1551 kontonr. 3572519309
i Danske Bank.
Husk at anføre navn og adresse på indbetaler!

Redaktionen

Jørgen Lassen (ansvarshavende), Jytte Bloch-Kelsen, Erik Kragh, Jan Larsen, og Henning Petersen.
Layout: Jørgen Lassen
Tryk: G L Tryck, oplag 450
ISSN: 1604-0678. Titel: Prøven

Foreningens e-mail: *mail@frvhistorie.dk*
Hjemmeside: **www.frvhistorie.dk**

Stof til næste nummer af *Prøven* bedes indsendt snarest. Vi tager forbehold for indsendte læserindlæg, som ikke nødvendigvis er udtryk for foreningens holdning.

I dette nummer

Formanden har ordet side 4

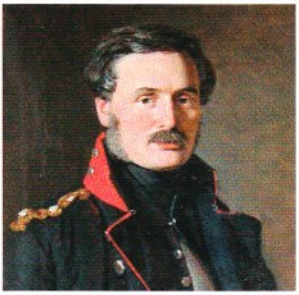

Tyskerpiger - i krig og kærlighed side 8

Persondataforordningen side 22

Besættelsestiden blev mindet side 24

Farvel til en god ven side 26

Willy Abkjærs bisættelse side 27

Foreningens arrangementer side 26-27

Formanden har ordet
Hvad der er sket siden sidst

Af Henning Petersen

Der er flere, der har spurgt ind til, hvad der sker i bestyrelsen. Især det sidste halve år har der været flere spørgsmål. Man har tidligere haft en rubrik, der hed "Siden sidst" fra formanden, hvor man fik fortalt lidt om bestyrelsen og hvad der rørte sig i foreningen. Det vil jeg med dette indlæg tage op igen og fortælle jer lidt om livet i bestyrelsen og foreningen, set fra formandens stol.

Vi kom igennem generalforsamlingen, fik vedtaget de foreslåede vedtægtsændringer og valgt en ny bestyrelse. Det var afslutningen på et hektisk år, hvor vi mistede en kær kollega i bestyrelsen og havde formandsskifte 2 gange. Det sidste ganske få dage før generalforsamlingen.

Ny bestyrelse

På vores første bestyrelsesmøde fik vi sat navne på de forskellige poster. En mindre rokade var nødvendig for, at kabalen kunne gå op. Efter 3 måneder som kasserer har jeg givet posten videre til Gunnar Midtiby, der er ny i bestyrelsen. Jeg overtog herefter hvervet som formand og Peter Ahlburg blev næstformand samtidig med, at han fortsætter som sekretær.

De øvrige i bestyrelsen er Erik Kragh, Carl Jensen, Jytte Block-Kelsen og nyvalgte Christian Jacobsen.

Generalforsamlingen pålagde bestyrelsen at finde 2 suppleanter, da ingen meldte sig til disse poster på generalforsamlingen. Det er lykkedes bestyrelsen, at finde 2 kandidater, der er villige til valg. Det er Wilhelm Stege og Niels Willumsen, der hermed indtræder i bestyrelsen som suppleanter.

Den nye bestyrelse blev præsenteret ved foredraget den 2. maj i biblioteket.

Med vedtagelsen af ændring af tegningsretten, har vi nu mulighed for at søge om MobilePay, uden en godkendelse af samtlige bestyrelsesmedlemmer, som det var tilfældet med de tidligere vedtægter. Vi håber på, at have MobilePay klar i løbet af sommeren.

Ændring af antal bestyrelsesmedlemmer fra 9 til 7 gjorde, vi pludselig havde en fuldtallig bestyrelse. Det senere tilvalg af 2 suppleanter gør også, at vi nu præcis ved, hvem skal tage over, hvis vi skulle havne i en lignende situation.

Prøven

På generalforsamlingen blev det nævnt, at vores mangeårige redaktør af Prøven Jørgen Tved har valgt at stoppe. Det har også

Torsten Møller Madsen, der hidtil har stået for at lave layout af bladet.

Det er 2 meget tunge poster, vi nu skal finde afløsere for. Uden dem – intet Prøven.

En stor tak til Jørgen Tved der i Prøvens levetid har været manden, der på utrættelig vis både har samlet stof, skrevet artikler og redigeret, så Torsten Møller Madsen i de sidste mange år har kunnet foretage endelig redigering, tilpasning og layout af bladet. Også en stor tak til Torsten for dette tidskrævende arbejde.

Bestyrelsen er i dialog med Jørgen Lassen, der gerne vil overtage begge poster. Vi arbejder pt. på en løsning, hvor der bl.a. indgår et mindre honorar for, at lave layout af Prøven. Jørgen Lassen er kommet med et oplæg til en fornyelse af Prøven. Heri indgår bl.a. et større format af Prøven. Den nye bestyrelse holder i slutningen af maj et informationsmøde med Jørgen Lassen, hvor han får lejlighed til at fremlægge sine ideer. Fremstilling af Prøven nr. 60 ligger dog fast og kommer i nuværende format og til tiden.

A. F. Tscherning. Maleri af C. A. Jensen. Kilde: Det Nationalhistoriske Museum

Torsten har på frivillig basis udført layout arbejdet på sit eget udstyr. I en overgangsperiode til dette nummer af Prøven, har Torsten stillet sin private pc med de nødvendige programmer til rådighed for Jørgen Lassen.

Persondataforordningen

Oppe i tiden lige nu er Persondataforordningen. Bestyrelsen havde den på dagsordenen sidst i 2017 og med i oplæg til bestyrelsens beretning til generalforsamlingen. Begivenhederne gjorde, at vi reducerede beretningen for at bruge mere tid på emner, som vi vidste ville dukke op på generalforsamlingen.

Nu har Torsten så lavet en meget fin artikel omkring forordningen, der kan ses andet sted i bladet.

Forslag til Halsnæs Kommune

På generalforsamlingen blev det nævnt, at bestyrelsen har afleveret 3 forslag til kommunens byråd.

Det ene forslag drejer sig om, at kalde den

nye plads ved stationen for V3-pladsen. Det er for at mindes modstandsfolk fra Frederiksværk og dem der byggede V3-kampvognen ganske få meter fra pladsen på det gamle værksted fra HFHJ. Så har vi jo også lige afsluttet en 3-årig samarbejdsperiode med museet, med deltagelse i en vagtordning ved V3 i Bomuldstørreriet.

Hvad der skal ske med V3 kampvognen nu, ved vi ikke. Måske den en dag kunne komme tilbage til Frederiksværk, hvor den blev bygget i 1945.

Mindepladen på Palæet er alt, hvad der minder os om Tscherning, en af byens og landets store sønner. Foreningen har forslået byrådet, at udskrive en konkurrence om forslag til at mindes A. F. Tscherning på værdig vis.

Det sidste forslag går ud på, gratis adgang for pensionister til museer her i kommunen.

Det er 3 gode forslag, som jeg gerne ser, vi tager op med museet, for at komme videre og måske lægge noget pres på byrådet. De har endnu ikke meldt ud på vores henvendelse.

Foredrag og udflugter

Vores foredrag og udflugter i 2017 har været velbesøgte. Heldagsturen til Andelslandsbyen Nyvang var en undtagelse. Her var det et lille sluttet selskab, der fik en

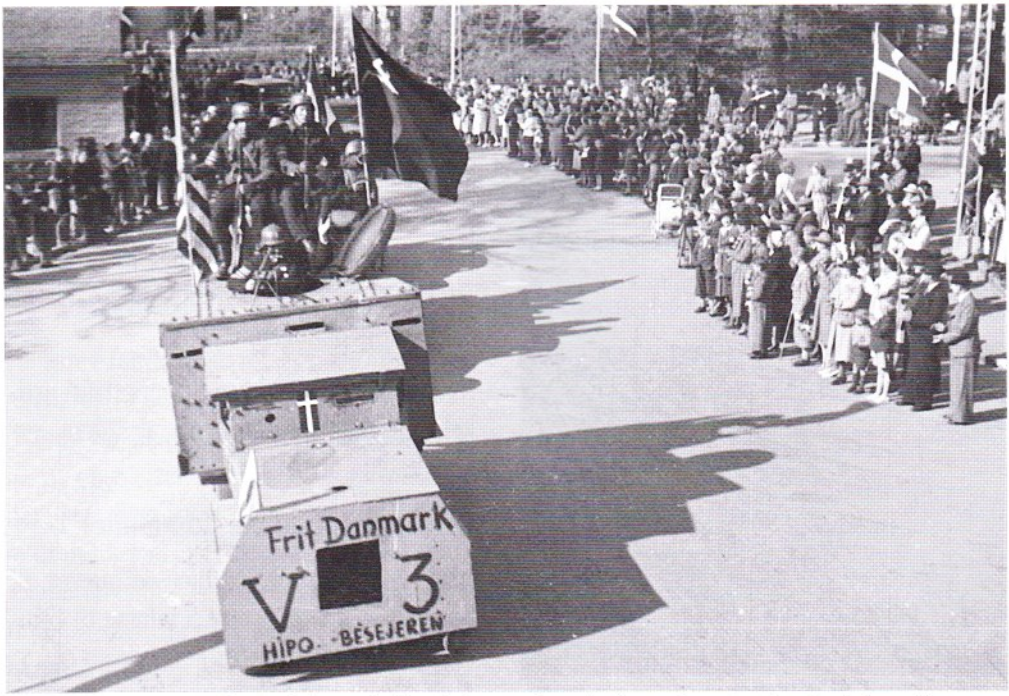

Foreningen har foreslået byrådet, at kalde pladsen ved Frederiksværk Station for V3 pladsen. Her ses kampvognen V3 i maj 1945 på Torvet i Frederiksværk. Kilde: Nationalmuseet, Danmark.

Frank Allan Rasmussens velbesøgte foredrag om K. A. Larssen i februar 2017. Foto: Jørgen Lassen.

god og lærerig rundvisning af en kyndig guide.

De foredrag vi indtil videre har holdt i år, har alle været velbesøgte og spændende. Foredraget i januar om "Vikingetidens skibsflåder" måtte vi desværre aflyse, da foredragsholderen meldte fra p.g.a. alvorlig sygdom i den nærmeste familie. Vi regner med, at foredraget bliver afholdt til næste år.

I stedet trådte afdelingschef Esben Aarsleff til med kort varsel og med et spændende foredrag om udgravningerne ved Salpetermosen i Hillerød samt og Øvre og Nedre mølle. Tak for det.

Når Frank Allan Rasmussen og Jørgen Lassen er på programmet kommer der mange tilhørere. Det var også tilfældet, da Frank kom og fortalte om vores bysbarn forfatteren Aase Hansen. Senere var det Jørgen, der viste fotos fra Frederiksværk set fra oven ledsaget af kommentarer til de forskellige fotos.

Det netop afholdte foredrag med professor Anette Warring om tyskerpigernes skæbne blev holdt af en forsker, der levende fortalte om pigernes liv og levned. Bagefter var der en livlig debat med en foredragsholder, der havde styr på sit stof og virkelig kunne sætte tingene på plads. Anette Warring har fulgt sit foredrag op med en artikel til dette nr. af Prøven. Den glæder jeg mig til.

Inden dette nummer kommer ud, har vi nået en vandring på Krudtværksområdet med Frank Allan Rasmussen onsdag den 30. maj og en heldagstur til godset Corselitze på Falster torsdag den 14. juni. Her er der i skrivende stund tilmeldt knap 50 personer.

Forslag efterlyses

Vi har fået et godt forhold til biblioteket. Det gælder både ved afvikling af vores arrangementer og annoncering af disse. De har også budt ind med forslag til næste års program, som jeg vil tage op i programudvalget.

Vi vil også meget gerne have forslag fra jer medlemmer om, hvad I kunne tænke jer at høre og se.

Jeg håber mange vil møde op til efteråret og sammen med mig deltage i de spændende arrangementer, vi har sat i værk.

Tyskerpiger - i krig og kærlighed

Artiklen er manuskriptet til et foredrag holdt i Frederiksværkegnens Historiske Forening og bygger på Anette Warrings bog "Tyskerpiger – under besættelse og retsopgør", Gyldendal 1994/1998/2017. Her findes også henvisninger til kildedokumentationen. Anette Warring er professor i historie på Roskilde Universitet.

Af Anette Warring

Islands Brygge, København, maj 1945. Syv mænd trænger ind i to kvinders hjem, fordi kvinderne er kendt for at have intimt samkvem med tyske besættelsessoldater. Mændene er bevæbnede modstandsfolk, som tvinger kvinderne til at følge med til en nærliggende bunker, hvor de gennemfører et kort forhør og derefter først klipper håret af kvinderne og siden kronrager dem med en maskine. Efterhånden er samlet en del mænd i bunkeren. De begynder at hive tøjet af dem, og på deres blottede bryster og rygge maler de hagekors med sort cykellak, hvorefter kvinderne gennes op på gaden. Her er samlet et stort opløb på over hundrede mennesker, der under hujen, flåen og slag tvinger kvinderne til at gå ned ad gaden uden at måtte tildække sig.

Klippeaktion, der udspillede sig i København maj 1945, var ikke enestående for Danmark. De fandt sted i Frankrig, Belgien, Holland, Italien, Norge, Polen - over hele det besatte Europa. Klipning var en straf af kvinder, der havde fraterniseret med tyske besættelsessoldater. Klipningerne var overalt på sit højeste i forbindelse med landenes befrielse, men i varierende grad blev de også udført, mens landene endnu var besatte. Intimt samkvem mellem lokale kvinder i de besatte lande og soldater i den tyske Værnemagt forekom overalt i de besatte lande, men varierede i omfang og karakter og blev reguleret forskelligt.

Mindst 40-50.000 tyskerpiger

Alene antallet af de børn, der blev resultat af forbindelser mellem besættere og lokale kvinder tilsiger, at fraternisering var omfattende. Præcist hvor udbredt er umuligt at sige. Ikke alle krigsbørn blev registreret, og ikke alle fraterniserende kvinder fik børn, men det er muligt i lande som Danmark rimeligt præcist at estimere antallet af krigsbørn.

I Danmark er der ca. 5.500 officielt regi-

Århus efter kapitulationen 1945. En tyskerpige klippes. Kilde: Nationalmuseet Danmark.

strerede dansk-tyske krigsbørn, men ifølge undersøgelser foretaget af især Arne Øland, tidligere mangeårig formand for Danske KrigsBørns forening, er tallet mindst ca. 10.000 måske ca. 12.000. Med udgangspunkt i disse børnetal kan man anslå, at antallet af fraterniserende kvinder i Danmark var mindst mellem 40.000 og 50.000. Og det er endda et meget konservativt skøn. Til sammenligning var 85.000 danskere, der var involveret i en eller anden form fra modstandsarbejde meget bredt defineret, ifølge Nationalmuseets database.

Kvinder, der var kæreste med tyske soldater, blev overalt i det besatte Europa betegnet med nedsættende udtryk, som stemplede dem som løsagtige. "Tyskertøse", "feldtmadrasser", "syfilishoppere" blev de kaldt i Danmark. Det promiskuøse og svigefulde stod i forgrunden i disse øgenavne. Ofte blev de også fremstillet som dumme, grimme og socialt dårligt stillede. Hvem var de, og hvorfor blev de kæreste med en af besættelsesmagtens soldater?

Heterogen gruppe

Noget præcist sociologisk og psykologisk billede er det ikke muligt at tegne. Det kan imidlertid med sikkerhed konkluderes, at der var tale om en heterogen gruppe, hvis eneste fællestræk var, at de var kæreste

Tyske soldater i selskab med danske kvinder under besættelsen. Kilde: Nationalmuseet Danmark.

med én eller flere tyske soldater. De intimt fraterniserende kvinder kom fra alle sociale lag i samfundet. Der var både sinker og intelligente kvinder blandt dem. Grimme og smukke. Nazistiske, kommunistiske og upolitiske. Prostituerede og kvinder, der kun kendte én tysk soldat. Kvinder, der åbenlyst gik med tyske soldater, og kvinder som holdt det fuldstændig hemmeligt og skjult. Mindreårige, unge og ældre. Ugifte, gifte, skilte og enker. Kvinder med lange danske aner, kvinder af anden nationalitet og kvinder med tysk familie. Kvinder der arbejdede for tyskerne i det besatte land eller periodisk i Tyskland, og kvinder der aldrig kunne drømme om noget sådant. Kriminelle og kvinder, som aldrig havde været i konflikt med loven. Der var kvinder, hvis familie var nazister eller tyskvenlige, og kvinder der havde kommunister og modstandsfolk i familien. Undersøgelserne antyder det i øvrigt sandsynlige, at der var en overrepræsentativitet af unge kvinder i den såkaldte 'kærestesøgende alder' og af kvinder, der ikke var hjemmeboende, var flyttet eller havde taget arbejde for tyskerne væk fra hjemstavnen, og som derfor var uden for familiens og lokalmiljøets umiddelbare sociale kontrol.

Hvorfor indledte mange af kvinderne i de besatte lande intime forhold til tyske soldater? Nogle forelskede sig simpelthen, hvilket kan være vanskeligt at forklare selv for psykologer. Det er dog i kvindernes egne forklaringer muligt at ane konturerne af forskellige slags tilskyndelser og situationer, der kunne virke befordrende på at indlede et forhold til en besættelsessoldat. Nogle søgte intim omgang med værnemagtssoldaterne i naturlig forlængelse af deres protyske eller nazistiske overbevisning, mens de prostituerede havde tyske kunder for at tjene penge. For andre var det afgørende, at de tyske soldater var flotte, uniformerede, velplejede og på alle måder opførte sig som rigtige kavalerer, mens andre igen ikke fandt, at de var specielt attraktive, men i dem så en let mulighed for at gøre sig erfaringer med mænd. For andre igen var det afgørende, at forholdet til en tysk soldat gav adgang til eftertragtede varer eller fornøjelser. Nogle kvinder så en mulighed for at give den kedelige hverdag i provinsbyen spænding og intensitet og gik med tyske soldater som en protest mod de snævre rammer, som forældre og det provinsielle miljø lagde om deres adfærd. Pusten fra det store udland og lysten til at lufte sit skoletysk var også bevæggrunde. Andre opleve-

de, at anonymiteten i kontakten med en udlænding gav mulighed for at føle sig mere fri og også udleve sine erotiske lyster. Desuden var der kvinder, som enten i kraft af deres tyske oprindelse eller arbejde for tyskerne, havde meget kontakt med tyske soldater og derfor fandt en partner blandt dem. Og ikke mindst blev forholdet til en tysk soldat ofte etableret i et tilfældigt møde på baren eller danserestauranten, over bagerdisken eller i parken, i toget, på arbejdet eller i et hjem, hvor han var indkvarteret.

Privat eller politisk

Fraterniseringens intime og seksuelle karakter tilskyndede ofte kvinderne til både under og efter besættelsen at undskylde deres handlinger og til ikke selv at opfatte deres fraternisering som en unational og politisk handling. De søgte legitimitet i en forståelse af følelser som en urørlighedszone og i den folkelige 'visdom' om, at "kærlighed har ingen vilje". De mente at kunne skille mennesket fra soldaten. En dansk 'tyskerpige' udtrykte det således: "Jeg har aldrig syntes, at jeg gjorde noget

En tyskerpige klædes af og står nøgen under klipning. Foto: Arling "Etlarhus". Kilde: Nationalmuseet Danmark.

Kvindelige arrestanter ankommer under bevogtning af frihedskæmpere til Maglegårdsskolen på Mantziusvej i Hellerup i dagene efter befrielsen. Kilde: Nationalmuseet, Danmark.

forkert. Jeg har nok altid været af den mening, at det kommer an på, hvad man selv føler." En sådan opfattelse af at kunne fralægge sig ansvaret i kærlighedens navn og adskille det private og politiske var på mange måder i ganske god overensstemmelse med tidens kvindeopfattelse. I hvert fald kunne de føle sig bekræftet i denne udlægning, når de som millioner af andre efter krigen endelig kunne se "Gone with the wind" og høre: "War is men's buisness, not ladies".

Var fraterniseringen en politisk handling? Kvinderne selv mente det typisk ikke. Det gjorde omgivelserne derimod i udstrakt grad. Både lokalbefolkning, den tyske besættelsesmagt og de besatte landes myndigheder behandlede den intime fraternisering som et politisk spørgsmål. Og det er også mit synspunkt, at uanset hvad kvinderne selv mente, så blev de politiske aktører, hvis de viste sig offentligt med en tysk soldat og dermed signalerede en accept af deres tilstedeværelse. Det er altså synsvinklen, der er afgørende. Er det motivet eller effekten, som bestemmer, hvorvidt intim fraternisering kan karakteriseres som en politisk handling? Perspektiverne kan ikke bringes på samme formel, men udelukker imidlertid heller ikke hinanden. En 'tyskerpige', var *BÅDE* et privat individ *OG* en fraterniserende kvinde. En

tysk soldat var *BÅDE* et privat individ *OG* en besættelsessoldat. Deres forhold var *BÅDE* et privat forhold *OG* en politisk brik i relationen mellem besættelsesmagten og det besatte land.

Værnemagten forbød al fraternisering i de besatte områder i Østeuropa og Sovjet. Forbuddet lå i naturlig forlængelse af den nazistiske raceideologi, der betragtede disse landes befolkninger som undermennesker, og som udgjorde en central del af det ideologiske fundament for ekspansionspolitikken, der grusomt blev praktiseret i race- og tilintetgørelseskrigen. At forbuddet blev overtrådt vidner alene det store men ikke præcist kendte antal børn, der blev født i østområderne med en tysk soldat som far.

I Danmark, Norge, Holland, Belgien og grænseområderne i Øst- og Nordfrankrig var det derimod tilladt for de tyske tropper at have seksuel samkvem med lokale kvinder, da befolkningerne her nød det privilegium at blive betragtet som ariske og en del af det germanske folkeslag. Samkvemmet blev imidlertid inden for denne almene racepolitik reguleret forskelligt afhængig af den specifikke besættelsespolitik og af SS's indflydelse.

Tysk prostitutionspolitik

Danmarks særstatus blandt de besatte lande kom f.eks. til udtryk i Værnemagtens prostitutionspolitik. Det var centralt for opretholdelse af fiktionen om, at Danmark var blevet fredsbesat og havde bevaret sin suverænitet, at dansk lov i så vidt muligt omfang blev respekteret. Derfor valgte Værnemagten stort set at respektere et dansk forbud mod bordelvirksomhed vedtaget i 1906 og undlod at medbringe prostituerede i større stil og at etablere egentlige bordeller under deres kontrol som i andre af de besatte lande. I Norge derimod fandtes tyske bordeller og franske prostituerede, der betjente de tyske soldater, og alene i Paris og omegn var der i 1941 etableret 32 bordeller beregnet til de tyske tropper, mens antallet af ikke regi-

Kvindelig arrestant føres ud fra Domhuset i Albanigade i Odense efter befrielsen. En politibetjent fjerner et tørklæde, som kvinden øjensynlig har søgt at skjule ansigtet med. Foto: Christoffersen, Fyens Stiftidende, Odense. Kilde: Nationalmuseet, Danmark.

strerede franske prostituerede anslås til at ligge på mellem 80-100.000. At etablere bordeller, der betjente den tyske besættelsesmagts soldater, var et forsøg på at isolere og regulere prostitutionen og opnå kontrol med de kønssygdomme, som det tyske militær frygtede skulle gøre de tyske soldater ukampdygtige.

Fornærmelse af værnemagten

Tyskerpiger blev fra besættelsens første dag anledning til mange konflikter mellem danskere, især danske mænd, og tyske soldater. I Danmark var besættelsen ikke mange dage gammel før dansk politi måtte gribe ind i sammenstød mellem danskere og tyske soldater, hvor stridens æble var en 'tyskerpige'. I nogle tilfælde var der mest tale om almindeligt gadespektakel, andre gange skyldtes det, at tyskerpiger blev forulempet og fornærmet med tilråb, spytning eller nægtet servering, fordi de var sammen med tyske soldater.

Tyskerne var følsomme over for sådanne konflikter, da de så dem som en slags seismograf for de besatte danskeres indstilling over for besættelsesmagten. Tyskerne karakteriserede det som en fornærmelse af Værnemagten, hvis enten lokale myndigheder eller den lokale befolkning chikanerede eller forulempede, de kvinder, der plejede intim omgang med besættelsessoldaterne. I Danmark krævede Værnemagten, at folk, der havde generet en tyskerpige skulle straffes hårdere end efter almindelig dansk lov. De var samtidig meget kritiske og på vagt over for, om der lå antityske motiver bag, når dansk politi og andre myndigheder ville kontrollere tyskerpigers aldre, når de færdedes på gader, i parker og på restauranter med tyske soldater, når man opsporede og afhørte dem som led i kønssygdomsbekæmpelsen, eller når sociale myndigheder holdt opsyn med eller anbragte dem på ungdomshjem og opdragelsesanstalter. Særlig følsomt var politiets rolle, og ikke sjældent udløste tysk utilfredshed med dansk politis optræden i sådanne sager alvorlige kriser i forholdet mellem lokale politimestre og tyske kommandanter. Danske myndigheders holdning til og håndtering af intime forhold mellem tyske soldater og danske kvinder var flere gange til forhandling på højeste politiske plan. Første gang så tidligt som den 3. maj 1940, hvor den tyske gesandt Renthe-Fink klagede over både den danske befolknings og det danske politis opførsel. Tyskerpigernes historie er andet og mere end en pikant detalje i 2. verdenskrigs historie.

Forfølgelser af de tyske soldaters kærester var ikke kun fornærmende og ærekrænkende for den tyske besættelsesmagt. De enkelte tyske soldater opfattede det også som ærekrænkende, når deres kærester blev forulempet med grove udtryk, krænkende adfærd eller forskellige former for chikane. Særligt ærekrænkende var det, når forfølgelsernes symbolske indhold var et angreb på kærestens sædelighed. En tysk soldat forklarede efter et slagsmål

med en dansk mand, som havde fornærmet hans danske kæreste ved at kalde hende "tyskerludder", at han var blevet provokeret, fordi han opfattede det som et angreb på hans ære og "kavalerpligt".

Social isolering, "den kolde skulders politik" som det hed i Danmark og "isfronten" i Norge, var den mindst farlige metode, når man ønskede at bekæmpe kvinders intime fraternisering og vise sin foragt. Den kunne være nok så effektiv og ubehagelig. En typisk måde at reagere på, når lokale kvinder gik med tyske soldater, var at råbe fornærmende udtryk, skubbe, spytte, nægte at servere på konditorier eller restaurationer, sende trusselbreve eller smædeskrifter, udbrede rygter og opføre kvindernes navne på særlige lister. De fleste chikanerier blev udøvet på offentlige steder og opstod, når man mødte kvinder i selskab med en tysk soldat, eller som man vidste gik med tyske soldater. Systematisk forfølgelse på arbejdspladser og i skoler forekom også.

Klippeaktioner under besættelsen

Klipning var det mest tydelige tegn på utilfredshed med den seksuelle fraternisering. I både Norge og Danmark blev de første 'tyskerpiger' klippet allerede umiddelbart efter besættelsen, og før de illegale blade havde agiteret for en sådan afstraffelses-

Kvindelige arrestanter hånes af ophidset folkemængde på Vesterbro i Ålborg i dagene efter befrielsen. Kilde: Nationalmuseet, Danmark.

form. Klippeaktionerne foregik ved højlys dag eller om natten og blev foretaget af mindre grupper eller af store flokke under tilråb fra sammenstimlede tilskuere. De kunne ske ved, at klipperne enten brød ind i deres hjem eller indfangede dem på gaden. Nogle piger slap med at få klippet et par enkelte totter af, mens andre blev kronraget, og nogle aktioner var forbundet med befamling og anden seksuel forulempelse og kunne have meget voldelig karakter. De danske klippeaktioners omfang og brutalitet var ligesom i Norge og Frankrig på højdepunktet i befrielsesdagene, men var også udbredte under augustoprøret i 1943, der tvang den danske samarbejdsregering til fald, og igen under folkestrejkerne i sommeren 1944. Det var hovedsageligt unge mænd, der svang saksen, men de agerede på baggrund af en stemning af accept, som de illegale blade havde bygget op i månederne forud for Augustoprøret. For modstandsbevægelsen var ikke blinde for den eksplosive cocktail af nationale, kønsmoralske, seksuelle og private motiver og stemninger, som klipningerne havde baggrund i.

Klippeaktioner ved befrielsen

Klippeaktionerne og selvjustitsen var omfattende i befrielsesdagene. Klipningerne var så omfattende, at Frihedsrådet og Rigspolitichefen den 25. maj udsendte en skrivelse til modstandsbevægelsens lokale ledelser og landets politimestre om, at nu måtte klippeaktionere holde op. Det var for at undgå en sådan lynchjustits, for at undgå de lande knives nat, sammen med en beskyttelse af en eventuel kæmpende front mod at blive faldet i ryggen, at modstandsbevægelsen internerede mange tusinde danskere i de første befrielsesdage. Ifølge de kriterier, som modstandsbevægelsen havde fastlagt for, hvem der skulle anholdes og interneres ved befrielsen af Danmark, kunne tyskerpiger principielt ikke interneres alene, fordi de havde været kæreste med en tysk soldat, med mindre hun blev sigtet for noget andet, typisk angiveri, eller fordi modstandsbevægelsen ville beskytte dem mod lynchjustits.

Alligevel blev omkring 5.000 tyskerpiger interneret, viser mine undersøgelser.

Sigtelserne var typisk sigtelser, der egentlig ikke kunne være det, såsom: "forlovet med tysk soldat", "feltmadras" eller "superfeltmadras". I nogle tilfælde beskyttede interneringerne af tyskerpiger dem mod lynchjustits i gaderne, men i mange tilfælde kom arrestationerne til at virke som benzin på bålet. Jeg har meget konkret og minutiøst analyseret forholdet mellem arrestationerne og selvjustitsen i forskellige byer, og heraf fremgår, at der opstod et indbyrdes accelerationsforhold mellem arrestationerne og klippeaktionerne. Én arrestation og klipning begrundede i sig selv den næste, og de forhold hvorunder arrestationerne foregik, ved højlys dag, med fangetransporter på åbne vogne etc. virkede mere ophidsende end afdæm-

Tyskerpiger efter klipning på hotel "Dana" i Rønne. Kilde: Nationalmuseet, Danmark.

pende på stemningen i gaderne.

Kønsmæssig skævhed

I dagene fra den 5. maj til den 13. maj anholdt modstandsbevægelsen i alt ca. 21.700 personer, herefter fortsatte politiet arrestationerne således, at tallet kom op på i alt ca. 40.000 personer. 13.521 danskere blev dømt som landssvigere under retsopgøret, heraf var kun 644 kvinder, og således blev relativt langt flere kvinder end mænd interneret og arresteret uden senere at blive dømt. Denne kønsmæssige skævhed afspejler det forhold, at de fleste kvinder blev interneret på grund af seksuelt samkvem med tyske soldater, handlinger som ikke var strafbare ifølge straffelovstillægget. Af de 644 dømte kvinder blev ca. 400 dømt for angiveri og heraf havde ca. 300 intimt haft samkvem med tyske besættelsessoldater. Det var altså meget få blandt de titusinder af tyskerpiger, der fungerede som angiver eller mere eller mindre uforsætligt blev hvirvlet ind i situationer, hvor de kom til at udgøre en fare for modstandsbevægelsen. Men det viser, at krig og kærlighed kunne være en farlig cocktail.

Retsopgørets love kriminaliserede ikke seksuel bistand til fjenden, men det var alligevel en udbredt opfattelse i befolkningen, at tyskerpigerne burde bøde for at have gjort livet behageligt for besættelses-

magten. En Gallup-undersøgelse foretaget i midten af juni 1945 konkluderede, at ca. 75 % af danskerne mente, at tyskerpigerne burde have en eller anden form for straf.

Jalousi, national og kønsmoralsk krænkelse

Hvilke normer for acceptabel adfærd havde de intimt fraterniserende kvinder overtrådt, og hvorfor blev de chikaneret og klippet? Fraterniseringens intime og seksuelle karakter synes mere at have skærpet omgivelsernes reaktioner end at have virket formildende. I et omfattende politirapportmateriale har jeg kunnet studere danske, i øvrigt næsten udelukkende mænds, motivforklaringer på, hvorfor de havde chikaneret eller overfaldet og klippet en tyskerpige. National krænkelse blev sjældent angivet som hovedforklaring. Det synes derimod især at have været det, de opfattede som kvindernes amoralske og usømmelige opførsel, der havde provokeret dem. Forklaringer som *"at hun havde opført sig frækt og udfordrende"* og *"at det der irriterede ham var, at det var en lummer situation, således som pigerne sad og hang om halsen på soldaterne"* var udbredte. Også direkte jalousi og vrede over at blive vraget til fordel for en tysk soldat indgik i gerningsmændenes forklaringer. En 37-årig mand forklarede fx, at *"han var gal over at blive vraget til fordel for soldaterne"* ligesom en større gruppe mænd samstemmende begrundede et overfald og klipning af to unge tyskerpiger i Tisvilde Hegn med, at *"det var kedeligt, at flere af de unge piger gik med de tyske soldater, for der var ikke så mange piger i byen..der var noget forkert heri, da der var unge mænd nok i byen som pigerne kunne omgåes"*. Parallellen til nutidige udsagn som "perkerne kommer og tager vores piger" er slående.

De eksplicitte motivforklaringer rummede altså både jalousi og national og kønsmoralsk krænkelse ofte i uklar sammenblanding.

Modstandsbevægelsens agitation

En tilsvarende sammenblanding findes også i de gængse betegnelser for tyskerpiger: *"feltmadrasser"*, *"møgtøse"*, *"beskidte ludere"*, *"tyskerhopper"*, *"hetærer"* samt i den illegale propaganda. Det var udbredt i det brogede billede af lokale illegale blade at offentliggøre lister over byens tyskerpiger. Under faste rubrikker med overskrifter som *"Den sorte liste"*, *"Feltmadrasser"* og *"Gabestokken"* bragte bladene navne og adresser på kvinder, som man mente gik med tyske soldater. Formålet med offentliggørelsen var, som det blev angivet, *"at hænge dem ud til offentlig skændsel"* og nogle blade opfordrede direkte til at isolere dem socialt eller at klippe dem. Særlig intens blev agitationen mod tyskerpigerne ført i foråret og sommeren 1943, mange steder fulgt op af arbejdspladsers krav om fyring af tyskerpiger. Kampagnerne gødede jorden for de omfattende og brutale forføl-

Klipning af kvinder, der havde samkvem med tyske soldater, var et udbredt fænomen i de tyskbesatte lande i Europa. En klippet tyskerkvinde tvinges til at heile og fremvise Hitlers portræt. Scheveningen, Holland, 1. maj 1945. Kilde: Det Nationale Arkiv i Nederlandene.

gelser af tyskerpiger, som var en integreret del af augustoprøret i 1943. De politisk organiserende kræfter, herunder i høj grad også kommunisterne, var fuldt ud klar over klippeaktionernes og tyskerpigeopgørets baggrund i blandingen af nationale, kønsmoralske, seksuelle og private motiver.

Det landsdækkende illegale blad *Frit Danmark* opfordrede utilsløret til klippeaktioner og fremstillede tyskerpigerne som ubegavede tøse, jammerlige hundyr med en rådden moral. De var både en fysisk og moralsk smittekilde i samfundet og deres børn en *"yngel"*. Tyskerpigerne og deres samkvem med tyske soldater blev identificeret med det urene, det sygdomsbefængte og det dyriske. Tilsvarende elementer indgik i den øvrige mangfoldige illegale agitation i form af flyveblade, plakater, cirkulerende skrivelser og fotoserier af klippeaktioner. Særlig kendt blev digtet *Hetærer*, som var *"tilegnet danske kvinder, der har mistet deres nationale stolthed"*. Digtet blev i trykte, duplikerede og håndskrevne kopier spredt over hele landet og bragt i en langt række illegale blade. Længe gik rygtet, at det var et digt fra Kaj Munks hånd, men i sommeren 1945 meldte den rette og ukendte forfatter sig. Digtet rummede de

føromtalte ingredienser og klargjorde, at tyskerpigernes fraternisering var en skamløs, åben udstilling af seksualitet, hvilket var en krænkelse af den nationale ære: *"Du kvinde, der giver en fremmed din gunst, forråder dit land uden blusel, du viser for alle så skamløst din brunst, du er for vor ære en trussel."* Tyskerpigernes seksuelle adfærd blev betragtet som promiskuøs eller direkte prostitution også i tilfælde, hvor der overhovedet ingen realitet var i beskyldningerne. Når tyskerpigernes intime samkvem blev betragtet som en skændsel og nedværdigelse for Danmarks ære var det i høj grad knyttet til at det var *KVINDER*, der med deres *SEKSUELLE* adfærd optrådte unationalt og trodsede kønsmoralske og nationale forskrifter.

Klipning som social strategi

Valg af hårklipning som afstraffelsesmetode blev aldrig eksplicit begrundet hverken af gerningsmændene eller i den illegale propaganda. Det synes at være selvklart, at det måtte være straffen for at have et seksuelt forhold til en fjendtlig soldat. Og det undrede mig. Hvorfor var det netop dén afstraffelsesmetode, der blev anvendt overalt i det besatte Europa? Metoden blev ikke opfundet, da en lang række lande blev besat af det nazistiske Tyskland, men var på den anden side heller ikke en rodfæstet tradition. Kulturhistorisk kan spores en række eksempler over århundrede på, at utro kvinder og kvinder, der fraterniserede med fremmede, fik klippet håret.

En kvinde klippes som straf for "Collaboration horizontale", "horisontalt samarbejde" med tyskere. Montélimar i Sydfrankrig, august 1944. Foto: Smith. Kilde: Det Nationale Arkiv i USA.

Men også andre afstraffelsesformer er blevet benyttet, ligesom hårklipning kan have mange andre betydninger. Faren for at overfortolke klippestraffen som en symbolsk artikuleret adfærd, der refererer til og kan aflæses ud fra et bagvedliggende kulturelt system, er derfor overhængende.

Klipningen som strafferitual kan tolkes som en social strategi eller praksis, der tages i anvendelse for at udvirke noget konkret. Ved at klippe håret af en tyskerpige, forandrede man ikke kun kvindens udseende men også hendes relation til samfundet. Straffen var synlig og kom for en tid til at bære vidne om forræderiet. Hårklipning var en straf af den krop, der var givet til fjenden. Det var en seksualise-

ret straf for en seksuel handling. Når kvinder havde fraterniseret med tyske soldater, blev de i modsætning til mandlige kollaboratører, automatisk associeret med umoral i seksuel forstand. Med klipning fjernede man en central kvindelig pryd og forsøgte at skæmme kvinden ved at gøre hende grimmere og mindre attraktiv i en tid, hvor meget kortklippet hår eller kronragning bestemt ikke var mode. Straffen var en deseksualisering. De seksuelt fraterniserende kvinder blev automatisk betragtet og fremstillet som promiskuøse. De blev straffet ikke alene for deres unationale adfærd men også, fordi de krænkede kønsmoralske normer for acceptabel adfærd.

Meget få kritikere

Der *var* enkelte kritiske røster af den måde, de fraterniserende kvinder blev behandlet. Men det var meget få. De mente, at det var helt centralt for genetableringen af landet som retsstat, at sådanne selvtægtaktioner ophørte og blev straffet. Langt de fleste var derimod af den opfattelse, at kvinderne burde bøde for deres handlinger og fandt, at det var dybt uretfærdigt, hvis de, der havde været ofre for besættelsen nu skulle straffes, fordi de var gået lidt over stregen i den hede befrielsessommer, mens de kvinder, der havde gjort livet behageligt for besættelsesmagten kunne gå fri.

Kun få protesterede over behandlingen af kvinderne. Den norske psykolog og antinazist Johan Scharffenberg mente, at kvinderne ikke kunne drages til ansvar, fordi de havde været i deres følelsers vold: *"Kønsdriften er en urdrift langt stærkere end nationalfølelsen, som er et langt senere opstået kulturprodukt"*, fremførte han. For den kendte danske teolog og samfundsdebattør Hal Koch var det ikke kærligheden, men de sociale vilkår, som havde gjort kvinderne viljeløse. Han anklagede de mennesker, der fordømte tyskerpigerne for ikke selv at ville påtage sig ansvaret for de sociale problemer, der havde drevet kvinderne i armene på de tyske soldater: *"Hvor var vi henne den dag, da hine voksede op i nød, synd og elendighed. Skulle vi nu sidde i vore magelige stole og pege fingre? Jeg siger igen: Plager fanden jer – eller hvad tænker I på?"* Kritikernes på mange måder humanistiske og forstående forsvar var baseret på en opfattelse af kvinderne som ene ofre og så bort fra, at kvindernes valg af tysk kæreste kunne være villet og bevidst. Kritik af behandlingen af kvinderne og fremstillingen af dem som ofre fandt dog meget ringe opbakning i de første år efter befrielsen. Det har i høj grad ændret sig i dag.

Bemærk, at redaktionen ikke har nogen viden om hvad de afbildede kvinder formelt blev anklaget for, og om nogen af dem blev dømt for lovovertrædelser.

Persondataforordningen

... og vores forening

Den 25. maj er EU's *Persondataforordning* - også kaldet GDPR - trådt i kraft. Det har også betydning for vor forening. Forordningens formål er at beskytte privatlivets fred.

Data om os strømmer som aldrig før mellem firmaer på helt uoverskuelige måder. Vi kender nok alle til at blive oversvømmet med markedsføring, vi næppe har bedt om.

Frederiksværkegnens Historiske Forening vil naturligvis på bedste vis forsøge at leve op til forordningens ånd og bogstav.

Det er ikke mange data, vi opbevarer om medlemmerne, og formålet er at kunne håndtere medlemskabet, herunder kontingentbetaling og ikke mindst udsendelse af bladet *Prøven.*

For at sikre, at vore medlemmer er klar over, hvad foreningen registrerer, anmoder vi om et samtykke. Det vil være meget kostbart at udsende en sådan anmodning pr. brev, derfor beder vi alle, der har mulighed for det, om at besøge vores hjemmeside og dér hente en samtykkeerklæring.

Den vil kunne udfyldes på computeren og sendes tilbage til os som mail.

Har du ikke mulighed for at sende mail, vil det være en stor hjælp, om skemaet - der kun udgør én side - udskrives, udfyldes og lægges i foreningens postkasse på *Krudtværksalléen 9* i Frederiksværk.

Der er en anden - og meget vigtig - grund til at vi beder om dette samtykke: For tiden har foreningen kun meget få mailadresser på sine medlemmer. Det vil være en stor hjælp, hvis vi - for eksempel i tilfælde af aflysning af et arrangement - kan kontakte jer hurtigt og frem for alt gratis.

På næste side kan du se, hvad vi registrerer om dig i medlemskartoteket.

Vi gør opmærksom på dine rettigheder i forhold til Persondataforordningen:

- Du har ret til at *vide*, hvad foreningen registrerer om dig og hvorfor.
- Du har krav på at *rette fejl.*
- Du har ret til at blive *slettet.*

Det sidste er nu kun en god idé, hvis du ønsker at udmelde dig af foreningen, for vi kan hverken opkræve kontingent eller udsende bladet, hvis vi ikke må opbevare dine data.

Men hvis du *aktivt udmelder dig*, sletter vi dine data straks efter.

Dette registrerer Frederiksværkegnens historiske Forening om medlemmerne:

Hvad	Formål
Efternavn, **Fornavn**	Udsendelse af *Prøven* samt
Evt. husstandsmedlem, **Navn**	kontingentbetaling
Firmanavn (sponsorer)	Placering i *Prøvens* Sponsoraf-snit, Kontingentbetalingens størrelse
Medlemskategori **Enkeltmedlem**, **Husstandsmedlem**, **Sponsor**	Kontingentbetalingens størrelse
Adresse, bestående af: **Vejnavn & nummer**, **Postnummer**, **By**	Udsendelse af *Prøven* m.v.
Evt. **tillidspost** i foreningen	Information til bl.a. redaktionen
Mailadresse	Udsendelse af »hastemeddelelser«.

Foreningen vil ikke bruge nogen af ovenstående data til markedsføring og ej heller videregive disse helt eller delvist til tredjepart.

Foreningen opbevarer disse data på betryggende vis. Det vil blandt andet sige, at vi *sikkerhedskopierer* for at undgå at miste data. Og at data bliver opbevaret på it-udstyr, der er *beskyttet* mod, at medlemsdata kan blive offentliggjort, såfremt der for eksempel skulle ske indbrud og udstyr stjæles.

Det er ikke et krav for fortsat medlemskab af foreningen, at du udfylder og returnerer den samtykkeerklæring, du finder på

www.frvhistorie.dk/samtykke

Men bestyrelsen vil sætte stor pris på, hvis du forsøger, og ikke mindst for at få opdateret medlemskartoteket med mailadresser!

På forhånd tak,

Bestyrelsen for Frederiksværkegnens Historiske Forening

Besættelsestiden blev mindet

I 2008, da der endnu levede 5-6 af de gamle modstandsfolk i lokalområdet, henvendte de sig til Frederiksværkegnens Historiske Forening for at høre, om foreningen ville påtage sig at fortsætte traditionen med at mindes besættelsen den 4. maj. Det sagde foreningen ja til, og derfor er der fortsat et arrangement hvert år den 4. maj.

I sin tale ved arrangementet i år, nævnte Jørgen Tved bl.a., at tyskerne også kastede flyveblade over Frederiksværk den 9. april, men at tyskerne først kom til byen den 11. april 1940.

Aksel og Marie Toft

Efter krigen tog ægteparret Aksel og Marie Toft initiativ til en studiekreds om Det Kommunistiske Manifest. Aksel Toft var bogbinder med værksted og bolig i Anker Heegaardsgade 2. Han var også den lokale redaktør af Nordsjællands Venstreblad og medlem af Det Radikale Venstre, mens hustruen Marie var medlem af Danmarks Kommunistiske Parti.

Da Jørgen Tved for Toft nævnte navnet på den mester på De Forenede Jernstøberier, som havde underskrevet Tveds lærekontrakt "fortalte Toft, at ham kendte han rigtig godt, det var Villy Lauersen fra Strandvejen. Han havde været med i den omtalte studiekreds og det var fra denne kreds, at modstandsbevægelsen i Frederiksværk blev bygget op.

Jeg kan huske andre navne, som blev nævnt. En støberiarbejder Norman Esbensen. Lærer Thomle Nielsen, hvis navn står på stenen bag mig. Der var en fra Skovbakkevej Marius Hansen og Poul Niclasen. Aksel fortalte også om andre, men dels var det navne, som ikke sagde mig noget og dels er det navne jeg har glemt. Men de jeg har nævnt og flere til, var de første, som begyndte den organiserede modstand her i byen.

Det er også dem vi skal mindes her i dag."

I KZ-lejr efter stikkeri

"Der er flere. Hvem ved og tænker på de, der i november 1944 blev taget og sendt til tysk KZ-lejr. Isenkræmmer Otto Jørgensen og Karl Walter Jensen, som begge blev taget, efter stikkeri, der ramte en stor del af modstandsbevægelsen i hele Nordsjælland. De to, den ene konservativ og den anden kommunist, havde opbygget de første væbnede grupper her i byen. De var begge skadet på legeme og sjæl da de efter længere tid endelig kom tilbage til Frederiksværk."

Politimand Ernst Olsen

"Hvem tænker i dag på politimanden Ernst Olsen, der som politimand her i byen, blev taget og sendt til KZ-lejer og senere til en

Politibetjent Olsens hjemkomst til Frederiksværk. Betjenten ses med kone og søn ved rådhuset og på vej hjem. Kilde: Nationalmuseet, Danmark.

krigsfangelejr. Han kom dog også hjem og kunne genoptage sit arbejde."

Kommuneassistent Grau

"Hvem tænker i dag på kommuneassistent Grau, der blev taget i september 1944 og igen efter angivelse fra en stikker. Grau var en stor hjælp for modstandsbevægelsen fordi han kunne udstede ægte – falske legitimationskort og køretilladelser."

Én modstandsmand tilbage

Afslutningsvis sagde Jørgen Tved: "Kære venner. Af de, som satte liv og helbred på spil i de såkaldte 5 forbandede år, lever nu kun ganske få. I vort område kun en. (...) Jeg håber, at der også i fremtiden, den 4. maj vil være et arrangement, til ære for dem, som trods myndigheder og deres bøjen nakken og meget lunkne holdninger, var modige folk der mente, at når uret bliver ret, så bliver modstand en pligt.

Æret være deres minde."

Efter højtideligheden i anlægget med mindestenen i Nørregade 42 gik turen videre til mindestenen over Bent Faurschou Hviid på hjørnet af Privatvej og Nyvej i Asserbo. Jørgen Tved fortalte om Faurschou Hviids liv, og her blev også lagt en buket. Red.

Farvel til en god ven

Af Jørgen Tved

Onsdag den 4. april fik vi besked om, at en god ven Nikolaj Mortensen var død.

Jeg lærte Nikolaj at kende for efterhånden mange år siden, da han ringede for at få at vide om jeg kendte til de to modstandsfolk på Skovbakken i Frederiksværk, som var blevet taget af Gestapo den 22. november 1944. Jeg var bekendt med deres navne og stort set ikke mere.

Karl og Otto

Den ene af de to var Karl Ejner W. Jensen fra Birkevej 33, som var Nikolajs svigerfar. Vi aftalte et møde, hvor også Karl Ejners datter Gitte var med. Det viste sig, at jeg havde et par fotos af hendes far. Bekendtskabet udviklede sig, og Nikolaj fik gravet hele historien frem om arrestationen. Den anden var isenkræmmer Otto Jørgensen fra Kløverstien 2.

Hele deres historie blev til det første særnummer af Prøven, der som nr. 18 udkom i maj 2008. Det var også Nikolaj, som fik gravet navnelisten frem over lokale modstandsfolk, der i sommeren 1945 fik ombyttet deres våben. Listen omtalte vi i Prøven nr. 14 fra 2007, og den omfattede 123 navne og hvilke våben de afleverede og hvilke de nu fik. Der var tale om 65 mænd fra Frederiksværk og 58 fra Hundested. Listen, der blev fundet i Birkerød, omfattede dog ikke den samlede styrke af modstandsfolk.

Et godt venskab

Mit bekendtskab og samarbejde med Gitte og Nikolaj udviklede sig til et godt venskab. De blev medlemmer af Frederiksværkegnens Historiske Forening, og de var næsten altid blandt dem, som sluttede op om mindearrangementerne den 4. maj ved stenen i Nørregade i Frederiksværk og de efterfølgende møder i foreningen.

Nikolaj var – indtil sin pensionering – i flere år afdelingslæge ved Hillerød Sygehus.

Dronningholm - en perle ved Arresø
Onsdag den 22. august, kl. 19.00

Museumsinspektør Pernille Pantmann fortæller om Dronningholm som middelalderligt bygningsværk i den europæiske liga kombineret med romantiske sagn. Om middelalder i Nordsjælland, Danmark og Europa.
Sted: Dronningholm slotsruin.

Willy Abkjærs bisættelse

Af Bent Petersen

STØRST AF ALT ER KÆRLIGHEDEN
OG
LIVET SKAL LEVES HVER DAG
Willy Abkjær 1928 - 2018

I knitrende frost, der havde forseglet Arresø med et istæppe, strålede solen fra en skyfri blå himmel, da en fyldt Vinderød Kirke tog afsked med 89-årige Willy Abkjær, som har været Historisk Forenings trofaste revisor i de 14 år, som foreningen har eksisteret.

Frederiksborg Amts Garderforening stod bårevagt med Garderfanen ved den smukt pyntede båre i dannebrogsfarver, og båren var omkranset af overdådige kranse og bårebuketter, der lyste det nyrestaurerede kirkerum op med glade farver.

Bisættelsens højtidelighed åbnede med afsyngning af Se nu stiger solen af havets skød, og det kunne ikke være et bedre salmevalg, idet solen under hele bisættelsen oplyste båren med et varmt lys, og da datteren Birgitte holdt sin dybfølte tale til faderen, faldt solens stråler på den smukke kistepynt, der funklede som en kostbar juvel.

Datteren fortalte, at hun sidst havde talt i telefon med Willy aftenen før han døde, og de sidste ord til datteren var: Farvel min pige, nu gider jeg ikke snakke mere. Hendes tale var centreret om de livssætninger, der står i overskriften.

Da jeg kondolerede familien, fortalte Birgitte, at hendes far for en uge siden havde sagt: "Hvordan skal jeg komme hen til Historisk Forenings næste møde?" Hvortil hun havde svaret: "Jeg skal nok følge dig derhen far."

Men det blev desværre ikke aktuelt. Historisk Forening har mistet en skarp revisor, der var meget grundig, idet alle tallene skulle gennemgås og regnes efter.

Æret være Willys minde.

Skilsmissens følelseshistorie
Onsdag den 19. september, kl. 19.30

Lektor Karen Vallgårda fra Saxo-Instituttet fortæller om de skiftende sociale normer, følelser og erfaringer forbundet med skilsmisse i Danmark fra slutningen af 1800-tallet til i dag.

Sted: Frederiksværk Bibliotek.

Returadresse: Hejrestien 6, 3310 Ølsted

Museer og arkiver

Industrimuseet Frederiks Værk
Åbningstid kontor: tirsdag-fredag kl. 10-14
www.indmus.dk, tlf. 47 72 06 05
Torvet 1, 3300 Frederiksværk

Knud Rasmussens Hus
Knud Rasmussensvej 9
3390 Hundested, Tlf. 47 72 06 05
Åbent Kl. 11 - 16. Mandag lukket

Hundested Lokalhistoriske Arkiv
Åbningstid: Mandag og onsdag kl. 10-13 og torsdag kl. 16:00 -18:00. Telefon 4798 1010
Nørregade 61 i Hundested (Biblioteket)

Krudtværket
Åbent efter aftale med Industrimuseet

V3 udstillingen er nu lukket

Sponsorer

Advokat Jacob Berner Rue (L)
3370 Melby
Tlf. 4774 2822

Bog og Idé - Frederiksværk
Nordcentret, 3300 Frederiksværk
Tlf. 4752 4001

Danske Bank
Nørregade 6
3300 Frederiksværk

Det Classenske Fideicommis
Tromnæs Alleen 2F, 4800 Nykøbing F.
Tlf. 5444 7029

Entreprenør Andreassen A/S
Møllevangsvej 107 B, 3300 Frederiksværk
Tlf. 4044 7809

Glarmesteren i Frederiksværk
Syrevej 17, 3300 Frederiksværk
Tlf. 4772 4248

Adrians Turistfart og Rejser A/S
Industrihaven 10-12, 3300 Frederiksværk
Tlf. 4772 1197

Kim Dencker Johansen Holding Aps
Hanehovedvej 187, 3300 Frederiksværk
Tlf. 4772 2583

Halsnæs Kiropraktorerne
Kirkegade 7, 3300 Frederiksværk
Tlf. 4772 4540

KTS-Entreprise
Industrivej 3, 3300 Frederiksværk
Tlf. 4777 2577

A/S Radio 10 FM
Nørregade 10F, 3300 Frederiksværk
Tlf. 2397 7828

Tømrermester Egon Bech A/S
Krudtværksalleen 21 B, 3300 Frederiksværk
Tlf. 4772 2060

Winther A/S, Snedker- og Tømrermestre
Jernbanegade 5 , 3300 Frederiksværk
Tlf. 4772 0202, 2021 0202